

Konsekvensutredning avseende förslag till föreskrifter om

- ändring i Skolverkets föreskrifter (SKOLFS 2012:18) om kursplaner för kommunal vuxenutbildning på grundläggande nivå, och
- ändring i Skolverkets föreskrifter (SKOLFS 2012:19) om kursplaner för kommunal vuxenutbildning som anpassad utbildning på grundläggande nivå.

Innehållet i konsekvensutredningen utgår från 6–8 §§ i förordningen (2007:1244) om konsekvensutredning vid regelgivning.

Sammanfattning

Skolverket genomför för närvarande en egeninitierad översyn av kursplanerna inom kommunal vuxenutbildning (komvux) som anpassad utbildning på grundläggande nivå, komvux på grundläggande nivå och komvux i svenska för invandrare (komvux i sfi). Denna översyn har resulterat i förslag till ändringar i Skolverkets föreskrifter om kursplaner för komvux som anpassad utbildning på grundläggande nivå och komvux på grundläggande nivå.

Skolverket föreslår att ändringarna i ovanstående författningar träder i kraft den 1 mars 2025 och tillämpas första gången på kurser och delkurser som påbörjas efter 30 juni 2025.

Innehållsförteckning

Konsekvensutredning avseende förslag till föreskrifter om	1
Sammanfattning	1
Bakgrund	3
Omfattning och begränsningar	3
A Allmänt	5
1 Beskrivning av problemet och vad Skolverket vill uppnå	5
Tydligare koppling mellan skollagens mål och kursplanerna	5
Ökad samordning mellan läroplanen och kursplanerna	6
Kunskapsuttrycken i målen – ökad betoning på fakta och förståelse	6
Tydligare progression	6
Mindre detaljerade betygskriterier och kriterier för bedömning av kunskaper	7
Ökad målgruppsanpassning	7
Kolvux som anpassad utbildning på grundläggande nivå	8
1.1 Beskrivning av förslag till ändringar i kursplaner för kolvux som anpassad utbildning på grundläggande nivå	9
Tydligare koppling mellan skollagens mål och kursplanerna	9
Ökad samordning mellan läroplanen och kursplanerna	9
Kunskapsuttrycken i målen – tydligare betoning på fakta och förståelse	10
Tydligare progression	11
Mindre detaljerade betygskriterier och kriterier för bedömning av kunskaper	11
1.2 Beskrivning av förslag till ändringar i kursplaner för kolvux på grundläggande nivå	13
Tydligare koppling mellan skollagens mål och kursplanerna	13
Ökad samordning mellan läroplanen och kursplanerna	13
Kunskapsuttrycken i målen – ökad betoning på fakta och förståelse	15
Tydligare progression	15
Mindre detaljerade betygskriterier	16
Ökad målgruppsanpassning	16
2 Beskrivning av alternativa lösningar för det Skolverket vill uppnå och vilka effekterna blir om någon reglering inte kommer till stånd	17
3 Uppgifter om vilka som berörs av regleringen	18
3.1 Kolvux som anpassad utbildning på grundläggande nivå	18
3.2 Kolvux på grundläggande nivå	18
4 Uppgifter om de bemyndiganden som Skolverkets beslutanderätt grundar sig på	18
5 Kostnadsmässiga och andra konsekvenser	19
5.1 Konsekvenser för elever	19
5.2 Jämställdhetsperspektiv och funktionshinderperspektiv	19
5.3 Nationella minoriteter	20
6 Bedömning av om regleringen överensstämmer med eller går utöver de skyldigheter som följer av Sveriges anslutning till Europeiska unionen	20
7 Bedömning av om särskilda hänsyn behöver tas när det gäller tidpunkten för ikraftträdande och om det finns behov av speciella informationsinsatser	20
B Kommuner och regioner	20
C Företag	20
D Samråd	20
E Kontaktpersoner	21

Bakgrund

Skolverket ska utforma och kontinuerligt utveckla de styrdokument som myndigheten har bemyndigande att meddela föreskrifter om.¹ Syftet är att ge bättre förutsättningar för en utbildning av god kvalitet och på sikt förbättra resultaten i alla skolformer.

Komvux har, sett över tid, genomgått ett antal förändringar bland annat till följd av förändringar i skollagen (2010:800) och revideringen av förordningen (SKOLFS 2012:101) om läroplan för vuxenutbildningen (hädanefter läroplanen). Exempel på förändringar som har skett är att skollagens övergripande mål för komvux har utökats. Utbildningens mål är sedan tidigare att vuxna ska stödjas och stimuleras i sitt lärande och ges möjlighet att utveckla sina kunskaper och sin kompetens i syfte att stärka sin ställning i arbets- och samhällslivet samt att främja sin personliga utveckling. Dessa mål har från 2020 utökats genom att utbildningen även ska ge en god grund för elevernas fortsatta utbildning och utgöra en bas för den nationella och regionala kompetensförsörjningen till arbetslivet.² En annan förändring är att komvux i sfi sedan 2016 och komvux som anpassad utbildning sedan 2020 ingår som olika skolformsdelar i skolformen komvux.³ Dessutom infördes den 1 januari 2022 en förenklad betygsskala i komvux på grundläggande nivå, komvux som anpassad utbildning på grundläggande nivå och komvux i sfi.⁴ Vidare har kursplanerna för grundskolan och motsvarande skolformer reviderats år 2022 och den 1 juli 2025 införs en ämnesutformad gymnasieskola och anpassad gymnasieskola, vilket även påverkar motsvarande skolformsdelar inom komvux.

Under 2022–2023 gjorde Skolverket en behovsinventering inför en översyn av kursplanerna för komvux på grundläggande nivå, komvux som anpassad utbildning på grundläggande nivå och komvux i sfi. Skolverkets behovsinventering bygger bland annat på aktuell forskning, utvärderingar från andra skolmyndigheter, enkäter, samråd med forskare, ämnesdidaktiker, verksamma lärare, rektorer, studie- och yrkesvägledare samt myndigheter och organisationer.⁵

Skolverket gjorde sedan en samlad behovsanalys⁶ och fattade beslut om att inleda en översyn av samtliga kursplaner för de tre skolformsdelarna.

Omfattning och begränsningar

Denna konsekvensutredning behandlar förslag gällande de kursplaner som räknas upp nedan. Efter denna remissomgång avser Skolverket att besluta om de reviderade kursplanerna så att de kan träda i kraft den 1 mars 2025 och börja tillämpas på kurser och delkurser som påbörjas efter den 30 juni 2025. Övriga kursplaner för de aktuella skolformsdelarna är fortfarande föremål för översyn.

Skolverket föreslår ändringar i följande kursplaner:

- Komvux som anpassad utbildning på grundläggande nivå:
 - biologi
 - engelska
 - fysik
 - geografi
 - hem- och konsumentkunskap

¹ 5 § förordningen (2015:1047) med instruktion för Statens skolverk.

² 20 kap. 2 § skollagen (2010:800).

³ 20 kap. 3 § skollagen.

⁴ 20 kap. 36 § skollagen.

⁵ För detaljerad information se avsnitt D Samråd.

⁶ Skolverket (2023) *Behovsanalys för översyn av kursplaner inom komvux på grundläggande nivå, komvux som anpassad utbildning på grundläggande nivå och komvux i svenska för invandrare*, dnr. 2022:920.

- historia
- individ och samhälle
- kemi
- matematik
- natur och miljö
- religionskunskap
- samhällskunskap
- teknik
- Komvux på grundläggande nivå:
 - biologi
 - engelska, inklusive nationell delkurs 1–4
 - fysik
 - geografi
 - grundläggande kurs i naturorienterande ämnen (inledande kurs)
 - grundläggande kurs i naturorienterande ämnen (fortsättningskurs)
 - grundläggande kurs i samhällsorienterande ämnen (inledande kurs)
 - grundläggande kurs i samhällsorienterande ämnen (fortsättningskurs)
 - historia
 - kemi
 - matematik, inklusive nationell delkurs 1–4
 - religionskunskap
 - samhällskunskap

Skolverket arbetar alltjämt med översynen av kursplanerna i svenskämnen. Dessa omfattas därför inte av denna remiss utan remitteras vid ett senare tillfälle. Det gäller följande kursplaner:

- komvux i sfi
- svenska för komvux som anpassad utbildning på grundläggande nivå
- svenska som andraspråk för komvux som anpassad utbildning på grundläggande nivå
- språk och kommunikation för komvux som anpassad utbildning på grundläggande nivå
- svenska (inklusive nationell delkurs 1–4) för komvux på grundläggande nivå
- svenska som andraspråk (inklusive nationell delkurs 1–4) för komvux på grundläggande nivå

A Allmänt

1 Beskrivning av problemet och vad Skolverket vill uppnå

I det här avsnittet beskrivs de problem som Skolverket identifierat under arbetet med översynen och som även finns beskrivna i behovsanalysen. Därefter följer två avsnitt (1.1 och 1.2) där Skolverket redogör för huvuddragen i förslagen till ändringar i kursplanerna. I avsnitt 1.1 beskrivs förslagen till ändringar i kursplanerna för komvux som anpassad utbildning på grundläggande nivå. Efter det följer avsnitt 1.2 som beskriver förslag till ändringar i kursplanerna för komvux på grundläggande nivå. Vissa förslag till ändringar gäller båda skolformsdelarna. Därför förekommer vissa upprepningar i de två avsnitten (1.1 och 1.2).

Syftet med översynen är att säkerställa att skolformsdelarnas styrdokument är relevanta och begripliga. De reviderade kursplanerna ska stärka kvaliteten och likvärdigheten i undervisningen och skapa förutsättningar för mer rättvisande betyg samt öka möjligheterna till flexibilitet och individanpassning. Nedan följer en beskrivning av vilka punkter i behovsanalysen som Skolverket har prioriterat i översynen och vilka åtgärder som föreslås.

Prioriteringarna sammanfattas i följande punkter:

- Se över kursplanerna i syfte att stärka relationen till skollagens mål.
- Se över kursplanerna med utgångspunkt i läroplanen för att bedöma vilka övergripande perspektiv⁷ som behöver stärkas respektive tonas ned eller tas bort.
- Se över balansen mellan faktakunskaper och förmågor i kursplanernas mål så att de kunskapsuttryck som används i högre grad speglar ämnets eller ämnesområdets karaktär.
- Se över det centrala innehållet för att vid behov tydliggöra progressionen mellan kurser, nationella delkurser och skolformsdelar.
- Gör betygskriterierna och kriterier för bedömning av kunskaper mindre detaljerade så att de i högre grad möjliggör en allsidig och relevant bedömning av elevens kunskaper och styr undervisningen i lägre grad.
- Se över kursplanerna för att säkerställa att innehållet är lämpligt för målgruppen och för att kursplanerna bättre ska kunna möta behovet av individanpassning och flexibilitet.
- Förstärka sådant innehåll som är relevant för att elever inom komvux som anpassad utbildning på grundläggande nivå bättre ska tillägna sig kunskaper som behövs i samhälls-, vardags- och arbetsliv.
- Se över hur kursplanerna inom komvux som anpassad utbildning på grundläggande nivå kan utvecklas så att elever genom undervisningen ges bättre förutsättningar att utveckla självständighet och tilltro till sin egen förmåga.

I kommande avsnitt beskrivs prioriteringarna ovan mer detaljerat.

Tydligare koppling mellan skollagens mål och kursplanerna

Skolverkets behovsanalys visar att relationen till de mål som infördes i skollagen om att komvux ska utgöra en bas för nationell och regional kompetensförsörjning till arbetslivet

⁷ I läroplanen finns åtta olika perspektiv som kursplanerna i den aktuella skolformsdelen ska belysa i den utsträckning det är relevant. Det gäller till exempel perspektiven jämställdhet, sexualitet, samtycke, relationer och hälsa samt digital kompetens. Utöver dessa finns delar som till exempel bildning, mänskliga rättigheter och funktionshinder angivna i läroplanen. I den här konsekvensutredningen har vi valt att benämna dessa sammantaget som läroplanens övergripande perspektiv.

och ge en god grund för fortsatt utbildning⁸ kan behöva stärkas i vissa kursplaner. Samtidigt behöver skollagens samtliga övergripande mål för komvux beaktas i arbetet med revideringen. Där kopplingar till skollagens mål behöver förstärkas eller tonas ner, är det viktigt att fokus i ämnena och ämnesområdena inte får skifta till skollagens ovan nämnda mål på ett sådant sätt att ämnenas eller ämnesområdenas kärna och karaktär ändras.

Ökad samordning mellan läroplanen och kursplanerna

Skolverkets behovsanalys visar att kursplanerna behöver ha en tydligare koppling till läroplanen, som konsekvens av genomförda förändringar i läroplanen.⁹ Lärare använder i hög grad kursplanerna som utgångspunkt när de planerar undervisningen och läroplanens övergripande perspektiv kan därmed hamna i bakgrunden. Kursplanerna behöver därför tydligare kopplas till läroplanen så att lärares undervisningspraktik i högre grad ska närma sig läroplanen. Det är dock viktigt att beakta att en läroplan ska förmedla perspektiv både i detaljer och i helheten. Det är alltså inte nödvändigt att eftersträva att samtliga perspektiv uttrycks explicit i varje kursplan. Den enskilda kursplanen ansvarar för sitt ämnesspecifika kunskapsbidrag i förhållande till läroplanen. Skolverkets behovsanalys har visat att vissa kursplaner har större möjligheter än andra att omhänderta och konkretisera de övergripande perspektiven från läroplanen.

Kunskapsuttrycken i målen – ökad betoning på fakta och förståelse

Skolverkets behovsanalys visar att styrdokumentens fokus på förmågor i målen kan riskera att osynliggöra fakta och förståelse som centrala kunskapsformer, och kan medföra en risk för en förskjutning mot förmågor i vissa ämnen.¹⁰ I vissa fall kan det bidra till alltför höga krav på analytiska förmågor på bekostnad av ämneskunskaper i form av fakta och förståelse. I dag är det endast kunskapsuttrycket ”förmåga att” som används i målen för att uttrycka kunskaper på de grundläggande nivåerna inom komvux. Användningen av detta begrepp behöver därför ses över för att skapa bättre balans i målen genom att där så är lämpligt stärka betona fakta och förståelse. Det görs genom att använda kunskapsuttrycken ”kunskaper om” och ”förståelse av”. På de gymnasiala nivåerna används även uttrycken ”kunskaper om”, ”förståelse av” och ”färdigheter i”. I vissa fall kan det innebära att betygskriterierna på de grundläggande nivåerna kan upplevas vara högre ställda än betygskriterierna på de gymnasiala nivåerna inom komvux. Därför behövs en mer konsekvent hantering av olika kunskapsuttryck i målen för kursplanerna i de olika skolformsdelarna.

Tydligare progression

Skolverkets behovsanalys visar att det finns en bristande progression i centralt innehåll och betygskriterier i vissa kurser. Det är därför viktigt att se över hur progressionen mellan nationella delkurser och kurser inom och mellan skolformsdelarna i komvux kan skapas eller tydliggöras. Det kan till exempel gälla progressionen i naturorienterande ämnen mellan grundläggande kurs, inledande kurs och fortsättningskurs, eller progressionen mellan kursplanen i engelska för komvux som anpassad utbildning på grundläggande nivå och kursplanen i engelska för komvux som anpassad utbildning på gymnasial nivå. Det behöver bli tydligare hur det centrala innehållet inom och mellan kurser bygger vidare på varandra och hur progressionen uttrycks genom ett balanserat innehåll och en ökande svårighetsgrad. En tydlig progression i det centrala innehållet ger lärarna bättre stöd när det gäller vilket undervisningsinnehåll som ska behandlas i kurser och nationella delkurser. En bristande progression i centralt innehåll kan leda till att eleverna får möta ett alltför likartat

⁸ 20 kap. 2 § skollagen.

⁹ Förordning (SKOLFS 2021:10) om ändring i förordningen (SKOLFS 2012:101) om läroplan för vuxenutbildningen.

¹⁰ Med målen avses de mål som avslutar syftestexten i kursplanerna.

innehåll, och på ungefär samma sätt, i olika kurser eller nationella delkurser och att de därmed inte utmanas i sin kunskapsutveckling.

Det är även viktigt att kursplanernas centrala innehåll hakar i varandra så att en elev på ett smidigt sätt kan gå från studier inom en skolformsdel i komvux till en annan. Från den 1 juli 2025 övergår komvux på gymnasial nivå och komvux som anpassad utbildning på gymnasial nivå till ett ämnesutformat system. I översynen har Skolverket även tagit hänsyn till de kommande nya ämnesplanerna i gymnasial utbildning.

Mindre detaljerade betygskriterier och kriterier för bedömning av kunskaper

Kursplanens mål omfattar de delar av syftet som är föremål för betygsgrundande bedömning, och betygskriterierna preciserar vad som ska betygssättas genom att beskriva hur eleven ska visa sina kunskaper. Det finns starka indikationer på att betygskriterierna styr undervisningen mer än kursplanens syfte och centrala innehåll. Såväl forskare som lärare har vid förberedande samråd i samband med revideringen bekräftat att betygskriterierna generellt sett har kommit att få en alltför styrande effekt på bekostnad av syfte och centralt innehåll som utgångspunkt för planering av undervisningen. Språkliga val, såsom till exempel val av verb, och beskrivningar av hur eleven ska visa sina kunskaper i betygskriterierna kan i vissa fall snäva in vilka kunskaper som blir giltiga i förhållande till målen. Det kan medföra att andra kunskaper eller sätt att visa kunskaper inte upplevs vara värdefulla att fokusera på i undervisningen och att det som ska betygssättas också blir det enda som undervisningen behandlar.

Ytterligare ett problem är att betygskriterierna i många fall är alltför detaljerade. Det medför att läraren ska bedöma många aspekter för att få ett underlag för betygssättning, och för att eleven ska kunna få chans att visa sina kunskaper i förhållande till alla delar av betygskriterierna. I detta arbete är det prioriterat att se över antalet bedömningsaspekter i betygskriterierna för att om möjligt göra dem färre. Även kriterierna för bedömning av kunskaper behöver ses över för att, om möjligt, göras mindre omfattande och detaljerade.

I samband med införandet av den förenklade betygsskalan inom komvux på grundläggande nivå, komvux som anpassad utbildning på grundläggande nivå och komvux i sfi¹¹ reviderade Skolverket de dåvarande kunskapskraven¹² och ambitionen var att ändra dem genom en minskad detaljeringsgrad. Skolverkets bedömning är att det fortfarande finns exempel på kurser med alltför detaljerade betygskriterier och därför behöver ändringar av betygskriterierna i vissa kursplaner göras.

Ökad målgruppsanpassning

De nuvarande kursplanerna inom komvux på grundläggande nivå och komvux som anpassad utbildning på grundläggande nivå har många likheter med kursplanerna för grundskolan och anpassade grundskolan, både gällande struktur och innehåll. Eftersom målgruppen inom komvux är heterogen behöver kursplanernas innehåll anpassas till elevernas olika studiebakgrunder, förkunskaper och mål med studierna. Kursplanerna behöver tydliggöra detta så att valt innehåll är lämpligt för en vuxen målgrupp.

¹¹ 20 kap. 36 § skollagen.

¹² Föreskrifter (SKOLFS 2021:59) om ändring i Skolverkets föreskrifter (SKOLFS 2012:18) om kursplaner för kommunal vuxenutbildning på grundläggande nivå. Föreskrifter (SKOLFS 2021:60) om ändring i Skolverkets föreskrifter (SKOLFS 2012:19) om kursplaner för kommunal vuxenutbildning som särskild utbildning på grundläggande nivå. Begreppet kunskapskrav ersattes den 1 juli 2022 av begreppet betygskriterier.

En betydande del av målgruppen för komvux är född i ett annat land än Sverige. Det är därför viktigt att kursplanernas innehåll ger kunskaper som underlättar att leva och verka i Sverige. När det är relevant ska kunskaper om svenska förhållanden finnas med i det centrala innehållet. Kursplanerna ska innehålla såväl svenska som internationella perspektiv.

En minskning av det centrala innehållets omfattning och detaljeringsgrad kan vara motiverad för att få bukt med en eventuell stofffrängsel som ger negativa effekter på undervisningen. Ett tungt vägande skäl för ett mer övergripande centralt innehåll är också att komvux ska sträva efter flexibla lösningar när det gäller organisation, arbetsätt och arbetsformer med utgångspunkt i individens behov och förutsättningar. I skollagen anges att utgångspunkten för utbildningen av en enskild elev ska vara elevens behov och förutsättningar.¹³ Genom att se över kursplanerna så att de har en konkretions- och detaljeringsgrad som möjliggör en flexibel och individanpassad undervisning ökar lärarens möjligheter att lägga upp undervisningen utifrån elevens behov. Det är samtidigt viktigt att elevens rätt till flexibilitet alltid balanseras mot rätten till en likvärdig utbildning.

Eftersom målgruppen vuxna har med sig erfarenheter finns det utrymme för att i vissa kursplaner skriva mer övergripande och mindre detaljerade formuleringar till exempel i det centrala innehållet. Skolverket har analyserat kursplanerna i syfte att avgöra om och i så fall vilka delar som är centrala för ämnet och som en vuxen behöver tillägna sig för att dels kunna studera på gymnasial nivå, dels kunna delta i samhälls- och arbetslivet. Analysen omfattar också vilket språkbruk och vilka uttryck som kan användas för att lägga detaljeringsgraden på en adekvat nivå. Det är också viktigt att beakta likvärdighetsperspektivet, alltså att detaljeringsgraden i det centrala innehållet bör vara sådan att alla elever ges möjlighet till en likvärdig utbildning oavsett hur eller var i landet den anordnas.

Komvux som anpassad utbildning på grundläggande nivå

Utöver det som presenterats ovan har vissa specifika behov identifierats vad gäller skolformsdelen komvux som anpassad utbildning på grundläggande nivå.

Skapa möjligheter för att agera självständigt i samhälls- och arbetsliv

Elever inom komvux som anpassad utbildning kan ha många olika incitament för att studera. Ett vanligt skäl för studier är att skaffa sig kunskaper som behövs i samhälls- och arbetsliv. Det finns därför ett behov av att utveckla kursplanerna så att eleven genom undervisningen ges förutsättningar att utveckla självständighet och tilltro till sin egen förmåga. Det kan göras genom att förstärka kursinnehåll kopplat till vuxenlivet.

Utöver detta behöver kursplanerna också till sitt innehåll och sin struktur ligga nära kursplanerna inom komvux på grundläggande nivå. På så sätt skapas en flexibilitet vilket ger eleven bättre förutsättningar att kombinera studier i olika skolformsdelar.

Betygskriterier

Värdeorden ”medverka”, ”bidra” och ”delta” som används i nuvarande betygskriterier visar inte vilka kunskaper som ska bedömas och bör ses över. Lärare och ämnesexperter som deltog i förberedande samråd uttryckte sig positivt till att göra en ändring så att bedömningsaspekten i stället relaterar till den kunskap som ska bedömas. Det är också i linje med de ändringar som gjorts i de nya ämnesplanerna inom komvux som anpassad utbildning på gymnasial nivå.¹⁴

¹³ 20 kap. 2 § skollagen.

¹⁴ De nya ämnesplanerna ska tillämpas på utbildning som påbörjas efter den 30 juni 2025.

1.1 Beskrivning av förslag till ändringar i kursplaner för komvux som anpassad utbildning på grundläggande nivå

I detta avsnitt beskrivs förslagen till ändringar i kursplanerna i komvux som anpassad utbildning på grundläggande nivå. Exempel ges från olika kursplaner för att illustrera ändringarna. För en heltäckande bild av vad förslagen innebär hänvisas till förslaget till kursplan för varje ämne.

Tydligare koppling mellan skollagens mål och kursplanerna

I arbetet med revideringen har Skolverket analyserat samtliga kursplaner i förhållande till skollagens övergripande mål för komvux.

Skolverket bedömer att de nuvarande kursplanerna i de naturorienterade ämnena och matematik i sin helhet ger en bra grund för eleverna att utveckla sina kunskaper och sin kompetens för att stärka sin ställning i arbets- och samhällslivet. Bedömningen är att undervisning utifrån kursplanerna i naturorienterade ämnen och matematik även främjar elevernas personliga utveckling och ger en god grund för elevernas fortsatta utbildning. Skolverket bedömer dock att några av dessa kursplaner skulle behöva utvecklas för att bättre peka ut målen med ämnena. Skolverket föreslår därför ett mer målgruppsanpassat urval av centralt innehåll och att kursplanernas syfte, mål, centrala innehåll och betygskriterier tydligare prioriterar ämnenas kärna.

I kursplanerna för de samhällsorienterade ämnena, inklusive kursplanen för individ och samhälle, föreslår Skolverket ändringar som innebär att ämnets kärna prioriteras och att urvalet av centralt innehåll breddas. Bakgrunden till förslagen är att kursplanerna i högre grad kan stödja kopplingen till de övergripande målen att stärka elevens ställning i arbets- och samhällslivet, främja elevens personliga utveckling samt ge en god grund för elevens fortsatta utbildning. Skolverket föreslår bland annat att syftestexten i kursen samhällskunskap kompletteras med en mening som explicit anknuter till skollagens mål: ”Därmed ska eleven få en bredare samhällsförståelse samt utveckla tilltro till sin egen förmåga att aktivt delta i vardags-, samhälls- och arbetsliv samt i fortsatta studier”.

Ökad samordning mellan läroplanen och kursplanerna

Skolverkets översyn har visat att det i många kursplaner finns kopplingar till läroplanens övergripande perspektiv som är relevanta för respektive ämne eller ämnesområde. Den visar också att vissa kursplaner har större möjligheter att omhänderta och konkretisera de övergripande perspektiven från läroplanen än andra. Behovsanalysen visar dock på ett behov att förstärka kopplingarna till läroplanen vad gäller till exempel sexualitet, samtycke och relationer,¹⁵ digital kompetens, bildning och hållbar utveckling. Skolverket föreslår därför ändringar i vissa kursplaner för att komma till rätta med detta.

I kursplanerna för biologi samt natur och miljö föreslår Skolverket bland annat att kopplingarna till läroplanen avseende sexualitet, samtycke och relationer förstärks där det är relevant. Ett exempel är att en ny punkt läggs till i det centrala innehållet ”Människans reproduktion, sexualitet och identitet samt frågor om relationer, kärlek, samtycke och ömsesidighet. Sexuellt överförbara sjukdomar och preventivmedel”. I kursplanen för biologi ersätter den nya punkten den nuvarande punkten i centralt innehåll ”Människans pubertet, sexualitet och reproduktion samt frågor om identitet, jämställdhet, relationer,

¹⁵ Ändringar i läroplanen trädde i kraft den 2 juli 2021 och ska tillämpas första gången på utbildning från och med den 1 juli 2022, se förordningen (SKOLFS 2021:10) om ändring i förordningen (SKOLFS 2012:101) om läroplan för vuxenutbildningen.

kärlek, preventivmedel och ansvar”. I kursplanen för natur och miljö ersätts den nuvarande punkten i centralt innehåll ”Relationer, kärlek och sexualitet” på motsvarande sätt.

Digital kompetens är viktig i dagens samhälle och det finns ett behov av att nyansera kursplanerna utifrån den samhällsutveckling som skett sedan kursplanerna senast reviderades. Vissa formuleringar i kursplanerna om digital kompetens framstår även som otidsenliga, eller kan anses rymmas i mer övergripande formuleringar. Ett exempel är i kursplanen för hem- och konsumentkunskap, där Skolverket föreslår att det centrala innehållet under rubriken ”Privatekonomi och konsumtion” breddas till ”olika betalningssätt”, och inte längre begränsas till ”digitala betalningssätt”.

Skolverket föreslår att bildningsbegreppet konkretiseras och elevens egen förmåga och handlingskraft lyfts fram i kursplanerna för de naturorienterande ämnena. Den nuvarande formuleringen i syftestexten, ”tilltron till sin förmåga att vara delaktig i samtal om aktuella samhällsfrågor”, har i förslaget ändrats till ”tilltro till sin förmåga att hantera frågor som rör naturvetenskap och som har betydelse i vardagen, i arbetslivet och i samhället”. Av förslaget framgår att eleven ska ges möjligheter att agera och inte enbart vara delaktig i samtal.

I Skolverkets förslag till kursplaner för geografi respektive teknik har begreppet ”hållbar utveckling” införts i syftestexten och innebär ett förtydligande av kopplingen till läroplanen.

Kunskapsuttrycken i målen – tydligare betoning på fakta och förståelse

Skolverkets översyn visar att det för de flesta kursplanerna finns ett behov av att utöka kunskapsuttrycken i målen, från att som i dag endast använda uttrycket ”förmåga att”, även använda uttrycket ”kunskaper om” för att betona fakta och förståelse i högre grad. Även kunskapsuttrycket ”förståelse av” kan användas i kursplanernas mål.

I kursplanerna för de samhällsorienterande ämnena gör Skolverket bedömningen att det finns mål som blir tydligare och mer relevanta genom att de formuleras som ”kunskaper om” i stället för ”förmåga att”. Ett exempel från kursplanen för historia är att målet som handlar om en historisk referensram föreslås formuleras som ”kunskaper om” i stället för ”förmåga att jämföra och reflektera över olika historiska händelser, aktörer och tidsperioder”. Skolverket föreslår att det aktuella målet i stället formuleras på följande sätt: ”kunskaper om händelser, aktörer och förändringsprocesser under olika tidsperioder, samt om historiska begrepp”. Bedömningen är att det är ett mer grundläggande mål för undervisningen att vidga och fördjupa elevens historiska referensram än att utveckla förmågan att jämföra och reflektera över händelser, aktörer och tidsperioder. Förslaget innebär också att kunskaper om historiska begrepp tas om hand som en del av den historiska referensramen.

Även i kursplanen för biologi föreslår Skolverket att ett av målen omformuleras från ”förmåga att” till ”kunskaper om”. Motivet till ändringen är att öka tydligheten och att bidra till en bättre balans mellan kunskaper om ämnets begrepp och förklaringsmodeller samt förmåga att använda kunskaperna. Skolverket föreslår även motsvarande ändringar i kursplanerna för fysik, kemi, hem- och konsumentkunskap respektive teknik.

I samtliga kursplaner, utom engelska och hem- och konsumentkunskap, föreslår Skolverket att det nuvarande målet som berör ord, begrepp och symboler tas bort som ett specifikt mål. Skolverket föreslår att utveckling och användning av ett ämnesspecifikt språk i stället

betonas i syftestexten. En viktig anledning är att eleven utvecklar en djupare förståelse för ämnesspecifika ord, begrepp och symboler genom att möta dem i ett sammanhang.

Engelska är ett uttalat kommunikativt färdighetsämne och Skolverket har därför gjort bedömningen att det inte finns behov av att använda kunskapsuttrycket ”kunskaper om” i kursplanen. Däremot har Skolverket gjort bedömningen att det finns utrymme att lyfta fram kunskapsuttrycket ”förståelse av” i målen. I kursplanen föreslår Skolverket därför nya formuleringar där ”förståelse av” ingår, ”förståelse av engelska i tal och skrift” samt ”förståelse av kulturella och sociala förhållanden i olika sammanhang och områden där engelska används”. Det bidrar även till en enhetlighet i flera skolformsdelar och skolformer.

Tydligare progression

Övergången mellan kursplaner för komvux som anpassad utbildning på grundläggande nivå har setts över, liksom progressionen mellan olika skolformsdelar inom komvux. Detta för att säkerställa att kurser och skolformsdelar bildar en logisk helhet så att det finns ett balanserat innehåll och en ökande svårighetsgrad. Skolverket föreslår bland annat att målen i kursplanen för natur och miljö revideras och i högre grad motsvarar målen i andra kursplaner för skolformsdelen. Detta för att tydliggöra progressionen mellan kursplanen i natur och miljö och övriga kursplaner för de tre områdena naturvetenskap, matematik och teknik.

Mindre detaljerade betygskriterier och kriterier för bedömning av kunskaper

I samband med att en förenklad betygsskala infördes i vissa skolformsdelar i komvux reviderade Skolverket betygskriterierna i kursplanerna. Med anledning av det föreslår Skolverket enbart mindre justeringar i betygskriterierna i den här revideringen, bland annat vissa språkliga justeringar och ändringar för att minska detaljeringsgraden i betygskriterierna. Skolverket föreslår även vissa ändringar avseende begreppsanvändningen för att skapa samstämmighet mellan kursplanerna. I de kursplaner där Skolverket föreslår att något av målen ändras, till exempel från ”förmåga att” till ”kunskaper om”, föreslås konsekvensändringar i betygskriterierna.

I vissa av förslagen till nya kursplaner har betygskriterierna och kriterierna för bedömning gjorts mindre omfattande och detaljerade, samtidigt som antalet bedömningsaspekter har minskats. Sådana ändringar skapar bättre förutsättningar att göra en bedömning av elevens kunskaper som är allsidig och relevant. Det är också en lägre risk att eleven blir missgynnad på grund av att elevens kunskaper om enstaka detaljer inte bedöms.

Skolverket föreslår att bedömningen i samtliga kursplaner med betygskriterier fokuserar på kunskap i stället för generella kompetenser så som att ”medverka”, ”bidra” och ”delta”. Det har tidigare funnits en risk att bedömningen inte blir likvärdig då fokus har varit på elevens medverkande och inte på vilket kunnande som ska bedömas.

Samtliga mål som i förslagen uttrycks med ”kunskaper om” i kursplanerna för samhällsorienterande ämnen motsvaras i betygskriterierna av en eller två öppna formuleringar där bedömningen gäller att eleven visar mycket grundläggande kunskaper om det innehåll som utgör ämnets främsta innehållsliga kärna. I samhällskunskap föreslår Skolverket bland annat följande i betygskriterierna: ”Eleven visar mycket grundläggande kunskaper om demokratiska värden och beslutsprocesser samt om mänskliga rättigheter”. Denna formulering syftar till att rikta bedömningen mot fakta- och innehållsdimensionerna och ska bedömas både kvantitativt och kvalitativt. I nuvarande betygskriterier är den

kvantitativa dimensionen i stort sett osynlig och Skolverket bedömer därför att förslaget innebär en ökad betoning på betydelsen av faktakunskaper.

Skolverkets förslag till betygskriterier i kursplanen för teknik är nu kortfattade men beskriver samtidigt bedömningsaspekterna på ett tydligare sätt, bland annat genom val av andra begrepp. I nuvarande betygskriterier föreslår Skolverket till exempel formuleringen ”Dessutom medverkar eleven i att undersöka och beskriva föremål med rörliga delar och bidrar till resonemang om hur de är konstruerade och fungerar” och ”Eleven bidrar till resonemang om hur olika val av tekniska lösningar kan få olika konsekvenser för individ, samhälle och miljö”. I förslaget till ändring av kursplanen används i stället ”ger exempel på”, ”kommunicerar på ett mycket enkelt sätt” och ”beskriver på ett mycket enkelt sätt”.

Ökad målgruppsanpassning

I Skolverkets förslag till nya kursplaner har anpassningen till en vuxen målgrupp förbättrats på olika sätt. Bland annat föreslår Skolverket att vissa formuleringar i ämnets syfte justeras och att urvalet och konkretionsgraden i det centrala innehållet ses över. Skolverket föreslår även vissa ändringar för att öka den flexibilitet som eftersträvas för att kunna möta en heterogen elevgrupp.

I vissa kursplaner föreslår Skolverket att uttrycken ”intresse för”, ”tilltro till” och ”nyfikenhet på” läggs in i syftestexterna där så är lämpligt, för att betona vikten av ett lustfyllt lärande och att ha kunskaper. Fokus blir därmed på att eleven utvecklar tilltro till sin förmåga att använda ämneskunskaper i olika sammanhang som är relevanta för eleven.

I nuvarande kursplan för matematik saknar syftestexten formuleringar om problemlösning och resonemang om rimlighet i lösningarna. Däremot finns det ett mål om problemlösning och rimlighetsbedömning. Skolverket föreslår därför att det tydliggörs i syftestexten. Detta gynnar elevens möjligheter att utveckla förmåga att bedöma rimligheter i problem som uppstår i vardag och arbetsliv.

I förslagen till de flesta kursplaner har det centrala innehållet innehållsmässigt, men inte nivåmässigt, närmat sig motsvarande kursplaner för komvux på grundläggande nivå. Motivet är att öka elevens möjlighet att kombinera studier inom olika skolformsdelar i komvux.

Skolverket har i kursplanen för matematik sett över konkretionsgrad och omfattning av innehåll. Det innebär att det finns förslag på mer generella uttryck i det centrala innehållet. Ett exempel är att uttrycket ”geometriska objekt” används i stället för att benämna ett antal objekt, som rektangel, triangel och cirkel. Den typen av generella uttryck ökar möjligheten till anpassning av undervisningen till elevens behov och förutsättningar.

I det centrala innehållet i kursplanen för biologi under kunskapsområdet ”Kropp och hälsa” finns formuleringar som berör sexualitet och samlevnad. Skolverket föreslår nya formuleringar för att bättre svara mot läroplanens förstärkta skrivningar. För att anpassa kursplanen efter målgruppen har Skolverket tagit bort innehållet ”människans pubertet” som finns i nuvarande kursplan. Formuleringen ”frågor om jämställdhet” ersätts i förslaget med begreppen ”samtycke” och ”ömsesidighet”, som bättre relaterar till ämnets koppling till jämställdhet.

I förslagen till kursplanerna för de samhällsorienterande ämnena ligger målgruppsanpassningen i urvalet av ett bredare och mer fördjupat centralt innehåll som

Skolverket bedömer vara relevant för en vuxen elev som valt att läsa ett specifikt samhällsorienterande ämne.

I kursplanen för samhällskunskap föreslår Skolverket att det centrala innehållet utvidgas och ges en mer ämnesspecifik prägel. Ett exempel är det nya kunskapsområdet ”Samhällsresurser och fördelning”. Det centrala innehållet inom kunskapsområdet gäller privatekonomi, samhällsekonomi och arbetsmarknadskunskap, som är centrala inslag i ämnet samhällskunskap. De är viktiga både för en bred samhällsförståelse och för en vuxen målgrupps möjligheter till ett självständigt liv.

I förslaget till kursplan för individ och samhälle har det centrala innehållet blivit mindre detaljerat och bredare vilket Skolverket bedömer ger läraren en bättre möjlighet att anpassa undervisningen utifrån elevens behov och förutsättningar. Skolverket föreslår vissa tillägg i det centrala innehållet som tydligare riktar sig mot en vuxen målgrupp, till exempel ”säker och funktionell användning av redskap, teknisk utrustning och metoder för matlagning, rengöring och tvätt” samt ”rutiner vid olycksfall”. Utöver detta föreslår Skolverket att formuleringar som tydligt refererar till elevens svårigheter och utmaningar tonas ned.

1.2 Beskrivning av förslag till ändringar i kursplaner för komvux på grundläggande nivå

I detta avsnitt beskrivs förslagen till ändringar i kursplanerna i komvux som anpassad utbildning på grundläggande nivå. Exempel ges från olika kursplaner för att illustrera ändringarna. För en heltäckande bild av vad förslagen innebär hänvisas till förslaget till kursplan för varje ämne.

Tydligare koppling mellan skollagens mål och kursplanerna

I arbetet med revideringen har Skolverket analyserat samtliga kursplaner i förhållande till skollagens övergripande mål för komvux.

Översynen av kursplanernas koppling till skollagens mål för komvux har visat att de nuvarande kursplanerna ger en bra grund för eleverna att utveckla sina kunskaper och sin kompetens i syfte att stärka sin ställning i arbets- och samhällslivet. Bedömningen är att undervisning utifrån kursplanerna även främjar elevernas personliga utveckling och ger en god grund för elevernas fortsatta utbildning. Skolverket bedömer dock att vissa kursplaner skulle behöva utvecklas för att bättre peka ut målen med ämnena. Skolverket föreslår därför ett mer målgruppsanpassat urval av centralt innehåll och att kursplanernas syfte, mål, centrala innehåll och betygskriterier tydligare prioriterar ämnets kärna.

Ökad samordning mellan läroplanen och kursplanerna

Skolverkets översyn har visat att det i många kursplaner finns kopplingar till läroplanens övergripande perspektiv som är relevanta för respektive ämne eller ämnesområde. Den visar också att vissa kursplaner har större möjligheter att omhänderta och konkretisera de övergripande perspektiven från läroplanen än andra. Behovsanalysen visar dock på ett behov att förstärka kopplingarna till läroplanen vad gäller till exempel sexualitet, samtycke och relationer,¹⁶ digital kompetens, hållbar utveckling, det historiska perspektivet samt det etiska perspektivet. Skolverket föreslår därför ändringar i vissa kursplaner för att komma till rätta med detta.

¹⁶ Ändringar i läroplanen trädde i kraft den 2 juli 2021 och ska tillämpas första gången på utbildning från och med den 1 juli 2022, se förordningen (SKOLFS 2021:10) om ändring i förordningen (SKOLFS 2012:101) om läroplan för vuxenutbildningen.

I kursplanerna för biologi och grundläggande kurs i naturorienterade ämnen (inledande kurs och fortsättningskurs) föreslår Skolverket bland annat att kopplingarna till läroplanen avseende sexualitet, samtycke och relationer förstärks där det är relevant. Ett exempel är förslaget till den nya formuleringen ”Människans reproduktion, sexualitet och identitet samt frågor om relationer, kärlek, ansvar, samtycke och ömsesidighet. Sexuellt överförbara sjukdomar och preventivmedel.” som ersätter den nuvarande formuleringen ”Människors hälsa, sjukdom och sexualitet”.

Digital kompetens är viktig i dagens samhälle och det finns ett behov att nyansera formuleringarna i kursplanerna utifrån den samhällsutveckling som skett sedan kursplanerna senast reviderades. Samtidigt framstår vissa formuleringar gällande digital kompetens som otidsenliga, eller kan anses rymmas i mer övergripande formuleringar. Ett exempel är i kursplanen för matematik där Skolverket föreslår att formuleringarna om digital kompetens förtydligar att digitala resurser kan användas som ett verktyg av eleven, till exempel som en miniräknare, men också på ett kunskapsutvecklande sätt i undervisningen. Den nuvarande kursplanen för matematik anger bland annat att eleven ska ”ges möjligheter att utveckla kunskaper i att använda digitala verktyg och programmering för att kunna undersöka problemställningar och matematiska begrepp, göra beräkningar samt för att presentera och tolka data”. I Skolverkets förslag till ändring anges i stället att undervisningen ska ”ge eleven möjlighet att utveckla kunskaper i att använda digitala verktyg för att lösa problem och för att fördjupa sitt matematiska kunnande”.

I kursplanen för samhällskunskap föreslår Skolverket att formuleringen ”Digitaliseringens betydelse för samhällsutveckling inom olika områden” stryks. Detta för att digitalisering inte ska bli huvudfokus för ämnet och framstå som ett eget kunskapsområde med samma tyngd som sociologi, ekonomi eller statsvetenskap. Skolverket bedömer att det finns gott om utrymme att ta upp digitaliseringens betydelse inom ramen för andra delar i det centrala innehållet där digitaliseringen kan förstås tillsammans med andra förhållanden i samhället. Digitaliseringsfrågor är till exempel rimliga att behandla i följande innehållspunkter: ”orsaker till förändringar i samhällsekonomin och vilka effekter de kan få” och ”hur media produceras, distribueras och konsumeras samt vilka möjligheter och svårigheter det kan innebära för mediernas roll i ett demokratiskt samhälle”.

I kursplanen för geografi finns ett exempel där Skolverket föreslår att hållbarhetsperspektivet förstärks genom att kunskapsområdet ”Miljö, människor och hållbarhetsfrågor” ersätts av ”Hållbar utveckling”. Med anledning av det föreslår Skolverket att innehållspunkten ”Klimatförändringar, olika förklaringar till dessa och vilka konsekvenser förändringarna kan få” i stället, som en anpassning till dagens verklighet, formuleras ”Människans påverkan på klimatet och konsekvenser av klimatförändringar för människa, samhälle och natur i olika delar av världen”.

I kursplanen för historia föreslår Skolverket att vissa övergripande perspektiv från läroplanen stärks. Exempel på detta är att ”kunskaper som utgör den gemensamma referensramen i samhället” tydliggörs genom att konkretisationsgraden har stärkts i det centrala innehållet som berör svensk och nordisk historia. ”Miljöperspektivet” har stärkts genom att konsekvenser för miljön ska behandlas i samband med det centrala innehållet gällande industrialiseringen.

I det centrala innehållet i kursplanen för samhällskunskap föreslår Skolverket att perspektivet som gäller ”nationella minoriteter” stärks genom ett breddat och fördjupat innehåll om urfolket samerna och de nationella minoriteterna.

Kunskapsuttrycken i målen – ökad betoning på fakta och förståelse

Skolverkets översyn visar att det för de flesta kursplanerna finns ett behov att utöka kunskapsuttrycken i målen, från att som i dag endast använda uttrycket ”förmåga att”, även använda uttrycket ”kunskaper om” för att betona fakta och förståelse i högre grad. Även kunskapsuttrycket ”förståelse av” kan användas i kursplanernas mål.

I kursplanerna för de samhällsorienterande ämnena gör Skolverket bedömningen att det finns mål som blir tydligare och mer relevanta genom att de formuleras som ”kunskaper om” i stället för ”förmåga att”. Ett exempel från kursplanen för historia är att målet som handlar om en historisk referensram föreslås formuleras som ”kunskaper om” i stället för som i nuvarande kursplan ”förmåga att använda en historisk referensram som innefattar olika tolkningar av tidsperioder, händelser, aktörer, kulturmöten och utvecklingslinjer”. Skolverket föreslår att det aktuella målet i stället formuleras ”kunskaper om händelser, aktörer och förändringsprocesser under olika tidsperioder samt om historiska begrepp och långa historiska linjer”. Skolverket gör bedömningen att det är ett mer grundläggande mål för undervisningen att vidga och fördjupa elevens historiska referensram än att utveckla förmågan att använda densamma. Det framgår inte heller i nuvarande mål vad eleven ska lära sig att använda den historiska referensramen till. Den föreslagna formuleringen innebär också att kunskaper om historiska begrepp tas om hand som en del av den historiska referensramen.

I kursplanerna för geografi, historia, religionskunskap och samhällskunskap föreslår Skolverket att kunskapsuttrycket ”kunskaper om” ska användas på liknande sätt i samtliga kursplaner, eftersom undervisningen i samtliga samhällsorienterande ämnen syftar till att eleven utvecklar ämneskunskaper i form av fakta och förståelse.

I kursplanen för biologi föreslår Skolverket att ett av målen omformuleras från ”förmåga att” till ”kunskaper om”. Motivet till ändringen är att öka tydligheten och att bidra till en bättre balans mellan kunskaper om ämnets begrepp och förklaringsmodeller samt förmåga att använda kunskaperna. Skolverket föreslår även motsvarande ändringar i kursplanerna för fysik, kemi och de grundläggande kurserna i naturorienterande ämnena ändras.

Engelska är ett uttalat kommunikativt färdighetsämne och Skolverket har därför gjort bedömningen att det inte finns behov av att använda kunskapsuttrycket ”kunskaper om” i kursplanen. Däremot har Skolverket gjort bedömningen att det finns utrymme för att i målen lyfta fram kunskapsuttrycket ”förståelse av”. I kursplanerna föreslår Skolverket därför målet ”förståelse av engelska i tal och skrift”. Dessutom föreslås målet ”förståelse av kulturella och sociala förhållanden i olika sammanhang och områden där engelska används”.

Tydligare progression

Övergången mellan kursplaner för komvux på grundläggande nivå har setts över, liksom progressionen mellan olika skolformsdelar inom komvux. Detta för att säkerställa att kurser, nationella delkurser och skolformsdelar bildar en logisk helhet så att det finns ett balanserat innehåll och en ökande svårighetsgrad.

Skolverket föreslår justeringar för att förbättra progressionen mellan de nationella delkurserna i matematik. Ett exempel är förslaget att alla kunskapsområden finns med i samtliga nationella delkurser. Det innebär bland annat att delkurs 1 har kunskapsområdet algebra och ett innehåll som tidigare låg under kunskapsområdet ”taluppfattning och tals användning”. Det innebär också att kunskapsområdet ”samband och förändring” nu finns i delkurs 2, vilket det inte gör i nuvarande delkurs 2.

I förslaget har även centralt innehåll flyttats mellan de nationella delkurserna i matematik för att minska innehållet i delkurs 1 och förbättra progressionen mellan delkurserna. Ett exempel är att det i delkurs 2 finns mer innehåll under kunskapsområdet ”samband och förändring”. På så sätt är eleven mer förberedd inför delkurs 3. Ett annat exempel är att nytt innehåll om grundläggande funktioner har lagts till i delkurs 3 för att förbättra progressionen till delkurs 4. Innehåll har även flyttats för att minska stoffträngseln, till exempel har innehållspunkten ”enkla matematiska modeller och hur de kan användas i olika situationer” i delkurs 2 flyttats till delkurs 3.

I kursplanen för grundläggande kurs i samhällsorienterande ämnen (inledande kurs) föreslår Skolverket ett tillägg gällande etiska och moraliska frågor samt livsfrågor i det centrala innehållet. Myndigheten föreslår dessutom att ett tillägg görs i kursplanen för grundläggande kurs i samhällsorienterande ämnen (fortsättningskurs) om att etiska modeller ska användas, för att på så sätt tydliggöra progression mellan de två kurserna. Skolverket föreslår också att den inledande kursen får ett tillägg i det centrala innehållet som gäller historia, då det saknas i nuvarande kursplan. Eftersom kunskaper i ämnet ska betygsättas och återfinns både i syfte, mål och betygskriterier i förslagen för båda kurserna bedömer Skolverket att även den inledande kursen bör ha ett historiskt innehåll. Två punkter i det centrala innehållet föreslås därför läggas till i den inledande kursens centrala innehåll ”Ett urval av händelser, aktörer och förändringsprocesser i Sverige och andra delar av världen från cirka 1900 med betydelse för vår egen tid” och ”De båda världskrigen och Förintelsen”. Progressionen mellan kurserna förstärks på så sätt genom att den inledande kursen avgränsas till den mer näraliggande historien samtidigt som fortsättningskursen avgränsas till tiden före 1900.

Mindre detaljerade betygskriterier

I samband med att en förenklad betygsskala infördes i vissa skolformsdelar i komvux reviderade Skolverket betygskriterierna i kursplanerna. Med anledning av det föreslår Skolverket enbart mindre justeringar i betygskriterierna i den här revideringen, bland annat vissa språkliga justeringar och ändringar för att minska detaljeringsgraden i betygskriterierna. Skolverket föreslår även vissa ändringar avseende begreppsanvändningen för att skapa samstämmighet mellan kursplanerna. I de kursplaner där något av målen föreslås ändras, till exempel från ”förmåga att” till ”kunskaper om”, föreslås konsekvensändringar i betygskriterierna.

I vissa av förslagen till nya kursplaner har betygskriterierna gjorts mindre omfattande och detaljerade, samtidigt som antalet bedömningsaspekter har minskats. Sådana ändringar skapar bättre förutsättningar att göra en bedömning av elevens kunskaper som är allsidig och relevant. Det är också en lägre risk att eleven blir missgynnad på grund av att elevens kunskaper om enstaka detaljer inte bedöms.

Ökad målgruppsanpassning

I Skolverkets förslag till nya kursplaner har anpassningen till en vuxen målgrupp förbättrats på olika sätt. Bland annat föreslår Skolverket att vissa formuleringar i ämnets syfte justeras och att urvalet och konkretionsgraden i det centrala innehållet ses över. Skolverket föreslår även vissa ändringar för att öka den flexibilitet som eftersträvas för att kunna möta en heterogen elevgrupp. Ett exempel på ändring i det centrala innehållet i kursplanen för matematik är att ersätta ”i vardagliga situationer och situationer inom olika ämnesområden” med ”i olika situationer”. Motivet är att en mer generell formulering skapar en större flexibilitet och möjlighet att individualisera. Skolverket föreslår även en tydligare betoning på vikten av att ta tillvara elevens tidigare erfarenheter av matematik och att utgå från

elevens kunskaper i matematik som kan ha tillägnats på olika sätt. Motivet är att många vuxna har reell kompetens inom matematik men kanske inte har formella matematikkunskaper.

I kursplanen för historia föreslår Skolverket ett utökat och konkretiserat centralt innehåll om svensk och nordisk historia, vilket är ett exempel på målgruppsanpassning. Vissa punkter i det centrala innehållet har formulerats mer övergripande för att skapa flexibla möjligheter att ta hänsyn till elevernas varierande erfarenheter och förkunskaper.

Även i kursplanerna för grundläggande kurs i samhällsorienterande ämnen (inledande kurs och fortsättningskurs) är det i huvudsak i det centrala innehållet som Skolverket föreslår målgruppsanpassningar. Detta för att eleven ska vara redo att gå vidare till studier på den gymnasiala nivån eller till arbete, men också för att delta i samhället. Balansen mellan kursplanernas centrala innehåll har även setts över med tanke på målgruppens behov, och ett tydligare fokus på Sverige och det svenska samhället föreslås lyftas fram.

I kursplanen för engelska föreslår Skolverket ändringar i det centrala innehållet för att möta målgruppens behov. Ett förslag är att uttal lyfts fram tydligare i de inledande delkurserna och står först i uppräkningsordningen av språkliga företeelser. Ett annat förslag är att intonation betonas tydligare i det centrala innehållet genom formuleringen ”uttal och intonation”. Bakgrunden till förslaget är att vuxna redan har befäst sitt uttal utifrån sitt modersmål och kan ha svårt att lära om. Att ha ett modersmål som liknar målspråket kan underlätta inlärning av målspråket, på samma sätt som att behovet av uttals- och intonationsträning ofta är extra stort i de fall där modersmålet skiljer sig väsentligt från engelska.

I kursplanen för matematik är det svårt att koppla programmering till ett matematiskt innehåll på ett naturligt och relevant sätt. Skolverket har därför i sitt förslag valt att enbart fokusera på användningen av adekvata digitala verktyg och föreslår att skrivningar om programmering tas bort helt. På så sätt prioriteras elevens utveckling av grundläggande matematikkunskaper. Bedömningen är att det inte kommer att hindra elevens fortsatta studier i matematik på gymnasial nivå.

2 Beskrivning av alternativa lösningar för det Skolverket vill uppnå och vilka effekterna blir om någon reglering inte kommer till stånd

Syftet med revideringen av kursplanerna är att ge bättre förutsättningar för en utbildning av god kvalitet och på sikt förbättra resultaten i skolformsdelarna.

En mer systemövergripande översyn där samtliga kursplaner problematiseras och görs om från grunden har inte varit Skolverkets målsättning med översynen. Alternativet att inte ändra kursplanerna skulle innebära att de signaler om svagheter i det nuvarande systemet som har kommit till Skolverkets kännedom i det kontinuerliga utvecklingsarbetet av styrdokumentet inte skulle omhändertas. Skolverket bedömer att informationsinsatser inte skulle vara tillräckliga för att åtgärda dessa.

Skolverket bedömer att förslagen till ändringar som omfattas av denna konsekvensutredning kan åtgärda flera problem utan att systemet behöver göras om från grunden, varför myndigheten gör bedömningen att det är ett lämpligt alternativ

3 Uppgifter om vilka som berörs av regleringen

Skolverkets förslag berör de huvudmän som bedriver komvux på grundläggande nivå respektive komvux som anpassad utbildning på grundläggande nivå. Förslaget berör även Kriminalvården och enskilda utbildningsanordnare som tillhandahåller utbildning motsvarande komvux.

Förslaget innebär förändringar i kursplanerna och nya kurskoder. Skolinspektionen handlägger ansökningar och beslutar om betygsrätt. Skolinspektionen berörs därför i form av att enskilda utbildningsanordnare med betygsrätt inom komvux behöver uppdatera sina ansökningar. För enskilda utbildningsanordnare är ansökan om betygsrätt avgiftsfritt, men innebär visst administrativt arbete.

Även elever, lärare och annan pedagogisk personal, rektorer, studie- och yrkesvägledare samt administratörer som arbetar inom komvux på grundläggande nivå och komvux som anpassad utbildning på grundläggande nivå berörs.

3.1 Komvux som anpassad utbildning på grundläggande nivå

År 2022–2023 läste 1 431 elever inom komvux som anpassad utbildning på grundläggande nivå och 737 elever inom den del som motsvarar den utbildning som ges inom anpassade grundskolans ämnesområden.¹⁷ Skolverket har inte tillgång till statistik över antal elever per kurs. Antalet huvudmän var 156.¹⁸ Elever inom komvux som anpassad utbildning kan studera inom flera skolformsdelar samtidigt, vilket 9 procent gjorde under 2022–2023.¹⁹ Skolverket saknar statistik över omfattningen av upphandlad utbildning.

Det finns för närvarande totalt 8 utbildningsanordnare med betygsrätt som bedriver utbildning motsvarande komvux som anpassad utbildning på grundläggande nivå, varav en folkhögskola som drivs av en region.

3.2 Komvux på grundläggande nivå

År 2022 läste 112 212 kursdeltagare inom komvux på grundläggande nivå (exklusive orienteringskurser). Av dessa var 38 procent (42 863) kursdeltagare inom de kurser (inklusive delkurser) som omfattas av förslagen, varav flest kursdeltagare deltog i engelska (26 004), matematik (14 184) och samhällskunskap (1 682).²⁰ Antalet huvudmän var 240.²¹ Skolverket saknar statistik över omfattningen av upphandlad utbildning.

Det finns för närvarande totalt 77 utbildningsanordnare med betygsrätt som bedriver utbildning motsvarande komvux på grundläggande nivå, varav en folkhögskola som drivs av en region.

4 Uppgifter om de bemyndiganden som Skolverkets beslutanderätt grundar sig på

Skolverkets beslutanderätt grundar sig på bemyndigande i 2 kap. 11 § förordningen (2011:1108) om vuxenutbildning. Av bestämmelsen framgår att Skolverket får meddela

¹⁷ https://siris.skolverket.se/siris/sitevision_doc.getFile?p_id=552072 Skolverkets PM *Elever i komvux som särskild utbildning – läsåret 2022/23*.

¹⁸ https://siris.skolverket.se/siris/sitevision_doc.getFile?p_id=552445

¹⁹ https://siris.skolverket.se/siris/sitevision_doc.getFile?p_id=552072 Skolverkets PM *Elever i komvux som särskild utbildning – läsåret 2022/23*.

²⁰ <https://www.skolverket.se/download/18.428add44188761fb6b61e0/1685704168539/pdf11580.pdf>

Skolverkets PM *Elever och studieresultat i kommunal vuxenutbildning 2022*.

²¹ https://siris.skolverket.se/siris/sitevision_doc.getFile?p_id=552445

ytterligare föreskrifter om kursplaner för kommunal vuxenutbildning på grundläggande nivå, inklusive för nationella delkurser, och kommunal vuxenutbildning som anpassad utbildning på grundläggande nivå.

5 Kostnadsmässiga och andra konsekvenser

Skolverket bedömer att de förändringar som föreslås inte kommer att orsaka ökade kostnader för huvudmän och enskilda utbildningsanordnare med betygsrätt. Skolverket kommer att erbjuda implementeringsinsatser enligt en plan som publiceras senare under hösten. Enligt skollagen framgår att huvudmän inom skolväsendet ska se till att personalen ges möjligheter till kompetensutveckling.²² Respektive huvudman behöver således göra en bedömning av behovet i verksamheten.

För att stödja huvudmän och utbildningsanordnare i implementeringen av de reviderade kursplanerna planerar Skolverket att ta fram ämnesspecifika kommentarmaterial för de reviderade kursplanerna i de olika skolformsdelarna för att stödja huvudmän och utbildningsanordnare i implementeringen. De ämnesspecifika kommentarmaterialen kommer att göras tillgängliga på skolverket.se. Övriga implementeringsinsatser från Skolverkets sida kommer bland annat att bestå av uppdaterad webbinformation, webinarier och en översyn av befintliga stödmaterial.

Skolverket gör bedömningen att nya kurskoder behöver tas fram för de reviderade kursplanerna. Detta för att det behöver framgå för huvudmän, enskilda utbildningsanordnare och elever att kursplanerna är reviderade. Det är även relevant vid uppföljning av de reviderade kursplanerna samt vid statistikuppföljning. Skolverket bedömer att byte av kurskoder får mindre konsekvenser för huvudmän och enskilda utbildningsanordnares administrativa hantering.

5.1 Konsekvenser för elever

Skolverket gör bedömningen att de reviderade kursplanerna medför en mer relevant och målgruppsanpassad utbildning vilket bedöms få positiva effekter för eleverna.

5.2 Jämställdhetsperspektiv och funktionshinderperspektiv

Skolverket bedömer att förslagen inte medför några negativa effekter för jämställdhetsperspektivet. Förtydliganden om jämställdhet har sedan tidigare gjorts i läroplanen för vuxenutbildningen. Syftet med dessa förtydliganden har varit att de ska ge effekt i undervisningen i samtliga ämnen och därmed stärka jämställdhetsperspektivet. De ändringar som Skolverket nu föreslår innebär att jämställdhet har förstärkts i vissa kursplaner utifrån ämnets karaktär.

I förslagen till nya kursplaner har Skolverket sett över formuleringarna för att stärka målgruppsanpassningen. Skolverket bedömer att fler elever med funktionsnedsättningar därmed får möjligheter att visa sina kunskaper på ett mer varierat sätt. Färre detaljer i betygsriterierna bör innebära att lärare mer sällan behöver aktualisera undantagsbestämmelsen²³ vid betygssättningen. Då syftet med ändringarna är att stärka kvaliteten och likvärdigheten i undervisningen och skapa förutsättningar för mer rättvisande betyg bedömer Skolverket att förslagen bör gynna samtliga elever, inklusive elever med funktionsnedsättning.

²² 2 kap. 34 § skollagen.

²³ 20 kap. 38 § skollagen.

5.3 Nationella minoriteter

Syftet med ändringarna är bland annat att stärka kvaliteten och likvärdigheten i undervisningen. I kursplanen för samhällskunskap föreslår Skolverket att perspektivet som gäller nationella minoriteter stärks genom ett breddat och fördjupat innehåll om urfolket samerna och de nationella minoriteterna. Eftersom komvux är kursutformat är det av vikt att formuleringar gällande nationella minoriteter återkommer i flera kursplaner för komvux på grundläggande nivå. Skolverket bedömer därför att förslagen kommer att få positiva effekter för de nationella minoriteterna.

6 Bedömning av om regleringen överensstämmer med eller går utöver de skyldigheter som följer av Sveriges anslutning till Europeiska unionen

Skolverket bedömer att förslagen inte påverkar de skyldigheter som följer av Sveriges anslutning till Europeiska unionen.

7 Bedömning av om särskilda hänsyn behöver tas när det gäller tidpunkten för ikraftträdande och om det finns behov av speciella informationsinsatser

Skolverket föreslår att de föreslagna ändringarna träder i kraft den 1 mars 2025 och tillämpas på kurser och delkurser som påbörjas efter den 30 juni 2025. Detta för att enskilda utbildningsanordnare ska ha möjlighet att göra en ny ansökan om betygsrätt hos Skolinspektionen innan de reviderade kursplanerna föreslås tillämpas. Skolverket föreslår att äldre lydelse av kursplanen fortfarande ska gälla för kurser och delkurser som har påbörjats före den 1 juli 2025.

Skolverket kommer att bistå huvudmän och rektorer med informations- och implementeringsinsatser inför ett införande av reviderade kursplaner för aktuella skolformsdelar i komvux. Vidare planeras informations- och implementeringsinsatser för skolchefer, lärare, studie- och yrkesvägledare, administratörer och elever. Även systemleverantörer och läromedelsförlag berörs av dessa insatser. Skolverket avser att återkomma med mer information om planerade implementeringsinsatser.

B Kommuner och regioner

Skolverket gör bedömningen att förslagen inte bedöms få effekter för kommuner eller regioner i den mening som avses i 8 § förordningen om konsekvensutredning vid regelgivning.

C Företag

Förslagen bedöms inte, utöver vad som i övrigt redovisas i den här konsekvensutredningen, få effekter av betydelse för företags arbetsförutsättningar, konkurrensförmåga eller villkor. Konsekvensutredningen innehåller därför inte någon beskrivning av vad som anges i 7 § förordningen om konsekvensutredning vid regelgivning.

D Samråd

Under arbetet med översynen har Skolverket bjudit in en rad intressenter till olika samråd. De förslag som omfattas av denna konsekvensutredning har även förankrats med ämnesexperter och forskare. Kommentarer har också samlats in från lärare, rektorer och

studie- och yrkesvägledare inom de aktuella skolformsdelarna i Skolverkets referensverksamhet för komvux.

Skolverket har även haft möten med Riksförbundet FUB, Svenska OCD-förbundet, Riksföreningen JAG, Sveriges dövas riksförbund och Riksföreningen Lärvuxpedagogerna. Samråd har även hållits med Skolinspektionen, Centrala studiestödsnämnden (CSN), Specialpedagogiska skolmyndigheten (SPSM) och Kriminalvården och Folkbildningsrådet, Vuxenutbildning i samverkan (ViS) och Sveriges Skolledare. Samråd har också genomförts med universitet och högskolor samt med olika nationella centrum, resurscentrum och ämnesföreningar samt med olika intresseorganisationer. Ytterligare organisationer och myndigheter har bjudits in till samråd men inte deltagit.

E Kontaktpersoner

Vid eventuella frågor, kontakta Enheten för kommunal vuxenutbildning:

Annelie Svantesson, undervisningsråd, annelie.svantesson@skolverket.se eller
Linda Svedberg, undervisningsråd, linda.svedberg@skolverket.se